

Václav Grubhoffer, Nemoci, smrt a pohřby v životních strategiích Schwarzenbergů (1732-1914)

FF JU v Českých Budějovicích, 2013

Oponentský posudek na disertační práci

Cílem velkoryse koncipované disertační práce bylo podle autorových slov podat „plastický obraz umírání, smrti a pohřbů“ (s. 40) významné šlechtické rodiny jako odraz jejich životních strategií. Tento cíl se mu podařilo vrchovatě naplnit, i když (jak sám podotýká v závěru, s. 296) stále ještě zůstávají dalšímu bádání otevřená některá dílčí témata.

Východiskem k takto formulovanému cíli práce bylo autorovi přesvědčení, že výsledky bádání o přechodových rituálech a šlechtě v raném novověku a s tím související metodologická a teoretická výbava umožňují uplatnit historicko antropologické metody i pro bádání o umírání a smrti šlechty v dlouhém 19. století.

K tomuto přesvědčení autora dovedla důkladná znalost smrti jako interdisciplinárního tématu a zvláště tématu různých oblastí historiografie (především zkoumání kolektivních mentalit, historická antropologie) na jedné straně a smrti šlechtice v rámci dějin šlechty, především v raném novověku, na straně druhé. Svou dokonalou znalost teorií, metod, témat a výsledné sekundární literatury – světové i české – představil velmi podrobně a přehledně v kapitolách I. a II. Kromě přesvědčení o vhodnosti prezentovaných teorií a metod ho k vlastnímu předmětu bádání, konkrétnímu šlechtickému rodu, přivedla mj. bohatá heuristická základna (rodové archivy, dobová odborná literatura).

Má první lehce kritická poznámka se týká zařazení pasáží o cílech práce, vymezení tématu, odkazu na teoretická a metodická východiska, periodizaci a charakteristice pramenů. Očekával bych je v rámci samostatné kapitoly, nikoliv ukryty v kapitole Smrt šlechtice jako badatelské téma.

Na přechodu mezi dvěma úvodními teoreticko-metodologickými kapitolami na jedné straně a „badatelskou laboratoří“ (s. 34), tedy aplikací teorií a metod na vlastní předmět bádání (smrt v prostředí konkrétního knížecího rodu), na straně druhé (kapitoly IV. až VI.) stojí obsáhlá a velmi závažná kapitola o jednom z dobových diskursů umírání, smrti a pohřbů – jejich medikalizaci. Koncept medikalizace představuje autor velmi podrobně jak z teoretické stránky, tak při rozboru jednotlivých projevů medikalizace v oblastech souvisejících s umíráním, smrtí a pohřbíváním v dobových lékařských a hygienických spisech

i v případech jejich aplikace v praxi (především pohřebnictví). Zvláště v těchto pasážích je nutné ocenit autorovu orientaci jak v dobové odborné produkci, tak v sekundární literatuře.

Vrcholem disertace jsou pochopitelně tři kapitoly o strategiích rodu v případě posledních nemocí a smrti, pohřebního rituálu a zřizování i fungování rodových pohřebišť. Autor zde opět na vysoké úrovni aplikuje svou teoretickou a metodologickou výbavu na velmi rozmanitý pramenný materiál. Koncept medikalizace se ukazuje jako velice nosný, velmi obratně používaný a ve výsledku velmi efektivně pomáhající objasnit strategie příslušníků rodu nejenom v oblastech, které jsou dnes již běžným předmětem bádání i tradičněji orientovaných dějin medicíny (v rámci posuzované práce především podkapitola s podtitulem poslední nemoci Schwarzenbergů, sledující mj. profesionalizaci zdravotní péče nejen v rámci knížecí rodiny a dvora, ale i v širším kontextu rodových panství v jižních Čechách), ale i v oblastech souvisejících více zprostředkovaně (kapitoly o pohřebním rituálu a pohřebištích). Koncept medikalizace je autorovi nejenom ornamentem nebo lehce konstatovaným předznamenáním před závorkou, ale skutečně zásadním nástrojem, s jehož pomocí přistupuje ke schwarzenberské zkušenosti se smrtí a s tím souvisejícími životními strategiemi. Práce se tak dostává v tomto ohledu na špičkovou úroveň českých publikací pracujících se stejným konceptem, například D. Tinkové nebo L. Storchové, teoreticky pevně zakotvených a heuristicky bohatě podložených. Stranou svého hodnocení ponechávám neméně závažné aspekty rodových strategií kolem umírání, smrti a pohřbívání, které vyplývají z jejich postupného, avšak pochopitelně nikoliv úplného, přechodu ze sféry sakrální do sféry odborných diskursů; k tomu se jistě vyjádří povolanější oponenti.

Závěr práce (kapitola VII.) je pregnantním shrnutím východisek, zjištění, interpretací i výhledů, který by obstál sám o sobě jako základní informativní článek o tématu.

Celá práce je psána velice svěžím jazykem bez jakýchkoliv prohrěšků proti pravopisu, gramatice či stylistice.

Samozřejmostí, o které snad není nutné se podrobněji zmiňovat, je perfektní poznámkový aparát, přehledný soupis pramenů a literatury a obrazová příloha. Druhou věc, kterou bych si ale v této souvislosti dovolil vytknout, je absence cizojazyčného resumé.

Závěr: přes dvě menší formální připomínky považuji předloženou disertační práci za vynikající a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze, 30. 4. 2013

doc. PhDr. Petr Svobodný, Ph.D.
Ústav dějin UK a archiv UK, Praha